

PIELGRZYMOWANIE W BIBLIJ

Pielgrzymowanie to wędrówka ludzi wierzących do miejsca uświęconego przez objawienie się bóstwa lub przez działalność założyciela religii, która odbywa się po to, aby modlić się tam w bardzo szczególnej atmosferze. Pielgrzymowanie dokonuje się często w zgromadzeniu, które unaocznia wiernym ich wspólnotę religijną. Jego głównym celem jest szukanie Boga i spotkanie się z Nim na płaszczyźnie kultycznej².

W biblijnym słownictwie hebrajskim nie ma właściwie specjalnego terminu na określenie pielgrzymowania. Również Nowy Testament ani greckie tłumaczenie Starego Testamentu nie znają terminów klasycznego języka greckiego, które oznaczają w sposób bezpośrednio to, co w języku polskim oddają słowa „pielgrzymowanie”, „pielgrzymować”, „pielgrzymka” i „pielgrzym”. W związku z tym w polskich przekładach Pisma Świętego terminy te pojawiają się bardzo rzadko lub nie pojawiają się wcale³.

Fakt ten nie zmienia jednak tego, że w teologii biblijnej obrazy związane z pielgrzymowaniem jawią się jako bardzo istotne. W Starym Testamencie łączą się one przede wszystkim z dorocznymi pielgrzymkami, które z okazji najważniejszych świąt odbywały zarówno pojedyncze osoby, jak i całe rodziny udające się do świątyni w Jerozolimie. W całym Piśmie Świętym pielgrzymowanie jest również metaforą ziemskiego życia człowieka, który zmierza ku niebu jako miejscu zamieszkiwania Boga. We wszystkich biblijnych przypadkach obraz pielgrzymowania zawiera zatem motyw podróży do miejsca świętego⁴.

1. Starotestamentalne obrazy pielgrzymowania

Zjawisko pielgrzymowania w biblijnym Izraelu łączyło się ściśle z rozpoznaniem, akceptacją, upamiętnieniem oraz ponawianym doświadczaniem obecności i działania Boga⁵. Wędrówek patriarchów nie można jeszcze wprawdzie określić mianem pielgrzymek w sensie ścisłym, ale widać już jednak wyraźnie, że ich szlaki prowadzą

¹ Ks. dr Tomasz Tomaszewski – adiunkt w Katedrze Egzegezy i Teologii Biblijnej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Szczecińskiego, moderator apostolatu biblijnego i Dzieła Biblijnego im. Jana Pawła II w diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej.

² A. George, *Pielgrzymka*, w: Słownik teologii biblijnej, red. X. Léon-Dufour, Poznań 1994⁴, s. 660-661.

³ H. Langkammer, *Pielgrzym Jezus i Jego naśladowcy*, „Communio” 17(1997), nr 4, s. 22. Dla przykładu, w Biblii Tysiąclecia słowo „pielgrzym” pojawia się 3 razy: 1 Krn 29, 15; 2 Kor 5, 6; Hbr 11, 13, „pielgrzymować” – 2 razy: Tb 1, 6; Za 14, 16, „pielgrzymowanie” – 3 razy: Rdz 47, 9; Ps 119, 54 (J. Flis, *Konkordancja Starego i Nowego Testamentu do Biblii Tysiąclecia*, Warszawa 1991, s. 929).

⁴ *Pielgrzymka*, w: L. Ryken, J.C. Wilhoit, t. Longman III, Słownik symboliki biblijnej. Obrazy, symbole, motywy, metafory, figury stylistyczne i gatunki literackie w Piśmie Świętym, Warszawa 1998, s. 682.

⁵ W. Chrostowski, *Pielgrzymka w Biblii*, w: Encyklopedia katolicka, t. 15, Lublin 2011, kol. 482.

przez znane i funkcjonujące od stuleci sanktuaria pielgrzymkowe Kanaanu. W historii Abrahama występują następujące sanktuaria: Sychem (Rdz 12, 6), Betel (Rdz 12, 8; 13, 3), Hebron lub Mamre (Rdz 13, 18; 18, 1; 23, 17. 19; 25, 9) i Beer-Szeba (Rdz 21, 33). Postać Izaaka wiąże się z Lachaj-Roj (Rdz 24, 62) i Beer-Szebą (Rdz 26, 23-25). Jakub z kolei odwiedza Penuel (Rdz 32, 31), Betel (Rdz 28, 16-22; 35, 6-15) i Sychem (Rdz 33, 20). Patriarchowie czcili w tych sanktuariach swego własnego Boga, określanego jako „Bóg ojców”, przenosząc na Niego lokalne kananejskie nazwy boga. Jednak najważniejsze jest to, że patriarchowie otrzymywali w tych miejscach objawienia Boga, dzięki czemu stawały się one na setki lat uprzywilejowanymi miejscami kultu Izraela. Znaczenie tych sanktuariów było jeszcze większe, kiedy znajdowały się w nich groby patriarchów. Sytuacja taka była między innymi w Hebronie, gdzie pochowani zostali Abraham i Sara oraz Izaak i Jakub.

W okresie sędziów sytuacja sanktuariów zmieniła się w taki sposób, że osiadłe już pokolenia izraelskie stały się ich rzeczywistymi właścicielami. Jedne sanktuaria miały znaczenie lokalne dla określonej grupy lub pokolenia, a inne stały się miejscami gromadzenia się kilku pokoleń lub całego narodu. Ta druga grupa miejsc pielgrzymkowych, do których należały Gilgal, Sychem, Betel i Szilo, odgrywała rolę centralizującą dla tworzącego się w Kanaanie narodu izraelskiego⁶.

Najważniejszym miejscem pielgrzymkowym w czasach Starego Testamentu była jednak Jerozolima, do której za panowania Dawida przeniesiono Arkę Przymierza (2 Sm 6, 1-23; 1 Krn 15, 12 - 16, 2), a po zbudowaniu świątyni przez Salomona (1 Krl 8, 1-13; 2 Krn 7, 8-10) stała się celem pielgrzymek oraz miejscem, gdzie wierni obchodzili święta i składali ofiary Bogu. Ezechiasz (2 Krl 18, 1-8), a zwłaszcza reforma deuteronomiczna za panowania Jozjasza (2 Krl 23, 4-20), uczyniły z niej jedyne dozwolone miejsce wspólnotowego kultu i modlitwy, zakazując pielgrzymowania do innych sanktuariów (2 Krl 23, 1-25)⁷.

Przywilej szczególnego zamieszkiwania Boga i odgrywania roli centrum religijnego przypadł zatem w udziale Jerozolimie i jej świątyni. Świątynia ta stała się największym, najświętszym i jedynym legalnym sanktuarium ludu Bożego. Dlatego też wszystkie pokolenia były zobowiązane odbywać tam pielgrzymki. Świątynia jerozolimaska pozostała centrum religijnym ludu Bożego nawet po oderwaniu się dziesięciu pokoleń i po podziale na dwa królestwa oraz pomimo schizmy Jeroboama I, który aby oderwać ludność królestwa północnego od Jerozolimy, czyli stolicy królestwa południowego, ustanowił sanktuaria w Betel i Dan (1 Krl 12, 26-33)⁸.

Po powrocie z niewoli babilońskiej i odbudowaniu świątyni przywrócono pielgrzymki do Jerozolimy, które zainaugurowano podczas Paschy w roku 515 przed Chr.

⁶ T. Brzegowy, *Doroczne święta pielgrzymkowe Izraela*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 36(1983), nr 2, s. 100-103. Zob. B.W. Matysiak, *Izraelskie sanktuaria okresu przedkrólewskiego*, Olsztyn 2003, s. 22-53.

⁷ D.R. Bratcher, *Pielgrzymka*, w: Encyklopedia biblijna, Warszawa 1999, s. 928; W. Chrostowski, *Pielgrzymka w Biblii...*, kol. 483.

⁸ B. Wodecki, *Rola i znaczenie Świątyni według Pierwszego Testamentu*, w: „Duch i Oblubienica mówi: Przyjdź”. Księga pamiątkowa dla o. prof. Augustyna Jankowskiego OSB w 85. rocznicę urodzin, red. W. Chrostowski, Warszawa 2001, s. 424-425. Zob. t. Tułodziecki, *Świątynia jerozolimaska jako znak jedności religijnej i politycznej monarchii Izraela*, „Verbum Vitae” 8(2005), s. 51-72.

(Ezd 6, 19). Bardzo uroczyście obchodzono również Święto Namiotów (Ne 8, 1-18). Normy prawne dotyczące pielgrzymek zostały uszczegółowione przez tradycję, która weszła w skład Miszny. Z obowiązku pielgrzymowania do Jerozolimy zwolnione były kobiety, dzieci, niewolnicy, głuchoniemi, niedorozwinięci, ślepi, chromi i niezdolni iść pieszo. Żydzi mieszkający w dalekich diasporach byli zobowiązani pielgrzymować do Jerozolimy przynajmniej raz w życiu. W przypadku mieszkańców Galilei, ze względu na dużą odległość od świątyni, w celu wypełnienia nakazu Prawa wystarczyło udać się do Miasta Świętego raz w roku, na święto Paschy. Według nakazu rabinackiego do corocznej pielgrzymki byli zobowiązani mężczyźni od 13. roku życia, ponieważ w ówczesnej mentalności żydowskiej po ukończeniu 12. roku życia chłopiec wchodził w wiek dojrzały i był odtąd zobowiązany do przestrzegania całego Prawa. Jednakże pobożni Żydzi, chcąc przyzwyczajać dziecko do wypełniania nakazów Prawa, zabierali je już ze sobą wcześniej na pielgrzymkę do Jerozolimy⁹.

Przed wyruszeniem na pielgrzymkę należało przygotować wszystkie należności dla Miasta Świętego, a więc opłatę dwudrachmy, pierwociny i tzw. drugą dziesięcinę. Druga dziesięcina była dziesiątą częścią płodów ziemi i trzody, którą należało spożyć w Jerozolimie podczas pielgrzymki. Z oczywistych względów tylko ludzie mieszkający w pobliżu mogli przynosić ze sobą tę drugą dziesięcinę w naturze. Pozostali kupowali żywność po dotarciu na miejsce. Podczas pielgrzymek nie wszyscy znajdowali zakwaterowanie w Jerozolimie lub wokół niej. Dlatego wielu pielgrzymów zamieszkiwało w pobliskich wioskach, np. w Betfage czy w Betanii, gdzie również Jezus miał swoją kwaterę podczas ostatniego pobytu w Jerozolimie (Mk 11, 1-11; Mt 21, 17)¹⁰.

Pielgrzymki podkreślały status świątyni jerozolimskiej, a wpisując się w rytm wielkich świąt Izraela, urastały do rangi jednego z najważniejszych aktów religijnych¹¹. Patrząc na pielgrzymowanie od strony duchowej, trzeba podkreślić, że jego celem było dla Izraelity przede wszystkim szukanie Boga. Wyrażenie „szukać JHWH” funkcjonowało przez długi czas jako synonim „pójść do sanktuarium”. Izraelita wiedział, że Bóg jest obecny wszędzie. Wiedział też jednak, że pewne miejsca były pod tym względem specjalnie uprzywilejowane. Były to bowiem miejsca objawiania się Boga. Pielgrzym zdawał sobie również sprawę z tego, że aby wejść na teren świątyni jerozolimskiej, musiał spełnić pewne warunki natury moralnej. Rozbudowana liturgia wejścia do sanktuarium znalazła swoje odzwierciedlenie w wielu psalmach nazywanych pielgrzymkowymi lub procesyjnymi¹².

Najpełniejszy obraz starotestamentalnych pielgrzymek utrwalony został w psalmach wstępowania, zwanych także „pieśniami stopni” (PS 120-134). Jest to zbiór piętnastu psalmów, które były śpiewane najprawdopodobniej na ostatnim etapie „wstępowania” do Jerozolimy oraz podczas obchodzonych w niej świąt. Psalmi te dostarczają

⁹ F. Mickiewicz, *Ewangelia według św. Łukasza: rozdziały 1-11. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Częstochowa 2011, s. 198-199.

¹⁰ T. Brzegowy, *Doroczne święta pielgrzymkowe...*, s. 109-111.

¹¹ M. Kowalski, *Pielgrzymka – droga do domu JHWH (Ps 84, 6-8)*, „Kieleckie Studia Teologiczne” 1(2002), cz. 1, s. 130.

¹² T. Brzegowy, *Doroczne święta pielgrzymkowe...*, s. 112-113.

cennych informacji na temat systemu wartości i refleksji pobożnych pielgrzymów, którzy podążali z odległych miejsc do Jerozolimy¹³.

Pielgrzymowanie, podobnie jak pozostałe elementy życia religijnego, było narażone na rozmaite zagrożenia, które osłabiały, a nawet wypaczały ich właściwe znaczenie i sens. Właśnie dlatego starotestamentalni prorocy kładli nacisk na niezbędną interioryzację i uduchowienie pielgrzymek, a także związanych z nimi obrzędów (Iz 1, 12-13; Jr 3, 17; 7, 1-15; Oz 4, 15; Am 4, 4-5; 5, 5-6; 8, 14). Stopniowo pojawiała się również, obecna zwłaszcza w psalmach, koncepcja pielgrzymowania jako metafory życia człowieka oraz życia wierzących jako drogi do domu Ojca¹⁴.

Izajaszowy obraz pielgrzymowania ukazuje przyszłe zbawienie. Podobnie jak podczas pielgrzymki do świątyni, wielu ludzi zawoła wtedy: „Chodźcie, wstąpmy na górę Pańską, do świątyni Boga Jakuba!” (Iz 2, 3; por. Mi 4, 1-8). Bóg pośle wodę spragnionym pielgrzymom przebywającym na pustyni (Iz 41, 17-20; por. Ps 84, 7), a ich procesje będą rozbrzmiewały dźwiękami radosnych pieśni (Iz 30, 29; 35, 10; 51, 11; Jr 31, 10-14). Bóg przygotowuje ludowi drogę na pustyni (Iz 35, 8; 40, 3) i otoczy ich swoją opieką (Iz 52, 7-12). Zgromadzi również swój lud z czterech krańców ziemi podczas ostatecznej, powszechnej pielgrzymki (Iz 11, 11-12; 19, 23-25; 43, 5-6; por. Oz 11, 11; Mi 7, 12-13; Za 8, 7-8). Choć teksty te nie nawiązują bezpośrednio do pielgrzymowania, to jest ono z całą pewnością tłem dla opisów zbawienia¹⁵.

2. Żydowskie święta pielgrzymkowe

Istnienie miejsc kultu, które były celami pielgrzymek Izraelitów, jest potwierdzone wieloma starotestamentalnymi tekstami. Co więcej, odbywanie pielgrzymek wynikało z nakazu Bożego. Oba Kodeksy Przymierza (Wj 23, 14-17; 34, 18-24) zobowiązywały wszystkich Izraelitów płci męskiej do stawienia się przed Bogiem trzy razy w roku – podczas Święta Paschy (Przaśników), Święta Tygodni (Pięćdziesiątnica) i Święta Namiotów: „Trzy razy w roku zjawić się winien każdy z twoich mężczyzn przed Panem, Bogiem swoim” (Wj 23, 17). Ze względu na obowiązek pielgrzymowania te trzy święta nazywano *szalosz regalim*, czyli świętami pielgrzymkowymi¹⁶.

Trzy wielkie święta pielgrzymkowe należały w starożytnym Izraelu do najważniejszych punktów czasowych, które wyznaczały rytm całego roku. Nie tylko z tego powodu, że „odmieniały” na swój sposób zwykłą codzienność, ale przede wszystkim ze względu na treść, jaką ze sobą niosły. Uświadamiały bowiem obchodzącym je wielkie czyny, których Bóg dokonał dla swojego ludu. Chociaż pierwotnie święta te nie wyrastały z wiary Izraela, to zostały do niej jednak doskonale zaadoptowane¹⁷.

Święto Paschy, jako główna uroczystość religijna, było środkiem podtrzymującym i zachowującym religijną i narodową tożsamość Izraela od jego początków aż

¹³ *Pielgrzymka*, w: L. Ryken, J.C. Wilhoit, t. Longman III..., s. 682.

¹⁴ W. Chrostowski, *Pielgrzymka w Biblii...*, kol. 483.

¹⁵ *Pielgrzymka*, w: L. Ryken, J.C. Wilhoit, t. Longman III..., s. 683.

¹⁶ J. Kozyra, *Pielgrzymki w Biblii*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 21(1988), s. 11-12.

¹⁷ B.W. Matysiak, *Historiozbawczy charakter izraelskich świąt pielgrzymkowych*, „Studia Warmińskie” (2004-2005), t. 41-42, s. 204.

do współczesnego judaizmu. Izraelici obchodzą to święto w nocy z 14. na 15. dzień pierwszego miesiąca wiosennego, kiedy przypadała pierwsza pełnia księżyca po przesileniu zimowo-wiosennym. Izrael zachował rolniczy charakter Paschy, podkreślając w ten sposób, że to Bogu jako Stwórcy i Dawcy wszystkiego, co istnieje w przyrodzie, należy się dziękczynienie. Jednak w związku z tym, że wiara Izraela opiera się przede wszystkim na doświadczeniach historycznych, a nie na zjawiskach natury, święto to stało się pamiątką wydarzeń zbawczych. Nie jest to tylko zwykłe wspomnienie, ale jedyne w swoim rodzaju uaktualnienie przeszłości, w której to miał miejsce zbawczy czyn Boga, czyli uwolnienie z niewoli egipskiej¹⁸.

Pascha była silnie związana z trwającym siedem dni Świętem Przaśników. Jego nazwa pochodzi od niekwaszonych chlebów, które należało spożywać podczas święta. Święto Przaśników przypadało na początek zbierania pierwszych snopów zbóż, czyli w marcu lub kwietniu. Przyniesienie pierwszego snopa z nowych zbiorów do kapłana i złożenie go w ofierze Bogu posiadało głęboką wymowę teologiczną. Wskazywało przede wszystkim na podziękowanie Bogu za urodzajność kraju. Ważnym aspektem Święta Przaśników był również jego wymiar społeczny, ponieważ mógł je wspólnie obchodzić cały Izrael. Głównym akcentem uroczystości była radość i wdzięczność, kiedy pierwszy raz w roku można się było cieszyć darami ziemi. Innym ważnym aspektem tego święta była pamięć o wędrówce Izraelitów spod Synaju do ziemi obiecanej im przez Boga¹⁹.

Święto Tygodni, nazywane też Świętem Żniw lub Pięćdziesiątnicą, obchodzone było siedem tygodni po Święcie Przaśników. Było ono świętem typowo rolniczym, podczas którego wyrażano radość oraz dziękczynienie za plony. Dlatego należało w tym dniu złożyć Bogu w ofierze to, co najlepsze z pierwocin. Obok wyraźnego charakteru rolniczego tego święta można w nim zauważyć dwie znamienne cechy: wyraźnie podkreśloną relację do Boga oraz do innych wielkich dorocznych świąt, podczas których lud pielgrzymował do centralnego sanktuarium w Jerozolimie. Z czasem Święto Tygodni zaczęto interpretować nie tylko jako dziękczynienie za plony, lecz również jako święto odnowienia przymierza zawartego między Bogiem a Izraelem. W ten sposób zakotwiczone stare święto rolnicze w historiozbawczym działaniu Boga wobec swojego ludu²⁰.

Najbardziej ludowym w swojej wymowie oraz najbardziej radosnym wśród izraelskich świąt pielgrzymkowych było Święto Namiotów, nazywane też Świętem Zbiorów. Było to święto jesienne, obchodzone w Izraelu na zakończenie zbiorów wszelkich owoców. Radosny nastrój tego święta spowodowany był więc przede wszystkim podziękowaniem za zebranie obfitych plonów, które były widocznym znakiem Bożego błogosławieństwa. Zasadniczą treścią teologiczną Święta Namiotów było królowanie Boga nad Izraelem, innymi narodami i całym światem. Wspominanym zaś podczas niego wydarzeniem zbawczym była wędrówka Izraelitów przez pustynię do Ziemi

¹⁸ Tamże, s. 197-200.

¹⁹ Tamże, s. 194-196.

²⁰ Tamże, s. 200-201.

Obiecanej. Z czasem do wymowy tego święta doszedł jeszcze nowy aspekt związany z uroczystym odczytywaniem podczas niego Tory jako Prawa Izraela²¹.

W dniach świąt pielgrzymkowych schodziły się do świątyni w Jerozolimie dziesiątki tysięcy pielgrzymów. Można przypuszczać, że był to uciążliwy obowiązek dla Izraelitów i że nie każdy z nich był go w stanie przestrzegać. Jednak, poddając analizie dostępne dane dotyczące pielgrzymowania do jerozolimskiego sanktuarium, dostrzega się, że począwszy od czasów Nowego Testamentu pielgrzymka z okazji Świąt Przaśników, Tygodni i Namiotów posiadała domyślny charakter, czyli bliżej „nieokreślony”. Tę „nieokreśloność” można rozumieć i tłumaczyć jako religijno-kultyczną praktykę Izraelitów, która dodawała im sił witalnych i otuchy. W ten sposób można przyjąć, że pielgrzymka do świątyni jerozolimskiej była wyrazem zadośćuczynienia wobec nałożonego na Izraelitów obowiązku. Wyjaśnienie obowiązku tego trzykrotnego w ciągu roku pielgrzymowania do świątyni ukazuje, że w sensie ascetycznym stanowił on dla Izraelitów okazję do szczególnego doskonalenia duchowego²².

3. Jezus i Jego uczniowie jako pielgrzymi

Na pierwszy rzut oka Nowy Testament nie wnosi nic nowego do tematu pielgrzymowania. Jezus przybył do Jerozolimy z rodzicami, gdy miał dwanaście lat, z posłuszeństwa wobec Prawa (Łk 2, 41-42). Podczas całej swojej publicznej działalności pojawiał się On w Jerozolimie wielokrotnie z okazji różnych świąt, co podkreśla szczególnie Ewangelia Janowa (J 2, 13; 5, 1; 7, 14; 10, 22; 12, 12). Jezus zapowiadał jednak zburzenie świątyni jerozolimskiej (Mk 13, 2), a Jego zmartwychwstanie koncentrowało kult wiernych na Nim jako Nowej Świątyni (J 2, 19-21)²³.

Jezus nie chodził więc do Jerozolimy jako zwykły pielgrzym. Oświadczył zresztą, na czym polega prawdziwe pielgrzymowanie, w rozmowie z Samarytanką (J 4, 21-24). Ściśle określone miejsce nie mogło już bowiem spełniać zasadniczej roli w nowym pojęciu pielgrzymowania Jezusa i Jego uczniów. Jak wynika ze słów Jezusa w J 2, 20, On sam jest centrum wszelkiego pielgrzymowania, zastępując po prostu dotychczasowy starotestamentalny kult Boga Izraela. Jezus Chrystus stanowi więc w ekonomii zbawczej ośrodek kultu, który skupia w sobie motywację, drogę i cel pielgrzymowania. Nowość motywacji polega na tym, że Jezus jako pielgrzym nie odbywał tej drogi dla siebie, ale w celu zbawienia ludzkości. Drogę zaś stanowi Jego absolutne posłuszeństwo Ojcu, które wyraziło się szczególnie w przyjęciu ludzkiej natury przez Syna Bożego²⁴.

W opisie podróży Jezusa z Galilei do Jerozolimy została zastosowana forma aktu kultycznego, którym jest pielgrzymowanie. Wzmianki o pielgrzymowaniu Jezusa do Jerozolimy stanowią istotny czynnik kompozycyjny Ewangelii synoptycznych.

²¹ Tamże, s. 201-203.

²² M. Mikołajczak, *Judaistyczno-ewangeliczna tradycja o pielgrzymowaniu do Jerozolimy i świątyni*, „Scriptura Sacra” 7(2003), s. 83.

²³ A. George, *Pielgrzymka*, s. 662. Zob. T. Tomaszewski, *Jezus Chrystus Nową Świątynią. Studium egzegetyczno-teologiczne J 10, 22-39*, Koszalin 2012, s. 205-232.

²⁴ H. Langkammer, *Pielgrzym Jezus i Jego...*, s. 24-27.

W pierwszej i drugiej Ewangelii podkreśla się ostatnią podróż Jezusa do Miasta Świętego. Poddając analizie całą relację Ewangelii Markowej dotyczącą drogi Jezusa do Jerozolimy, można dostrzec, że aż do siódmego rozdziału jest w niej mowa o pielgrzymowaniu „od Jerozolimy ku Jezusowi”. Natomiast w rozdziale dziesiątym widoczne jest to, że sam Jezus w zdecydowany sposób podąża w kierunku Miasta Świętego (Mk 10, 32-34)²⁵.

Jerozolima i pielgrzymowanie do niej zajmują też szczególne miejsce w Ewangelii Łukaszej. Święte miasto jest w trzeciej Ewangelii przede wszystkim celem pielgrzymki Jezusa oraz miejscem wydarzeń zbawczych: Jego męki, śmierci i zmartwychwstania. W teologicznej myśli Łukasza istnieje też ścisły związek pomiędzy Jerozolimą a znajdującą się w niej świątynią. Dla Jezusa miejsce to jest ściśle związane z obecnością Jego Ojca, będąc Jego domem (Łk 2, 49). W perykopie o pozostaniu i późniejszym odnalezieniu dwunastoletniego Jezusa w świątyni Łukasz pokazuje, że przynajmniej przez chwilę stawia ją ponad więzami rodzinnymi. Do tego tematu powraca na początku (Łk 4, 16-30) i w trakcie działalności Jezusa (Łk 8, 19-21), gdy daje do zrozumienia, że poświęcenie się wyłącznej służbie Ewangelii i wyruszenie w ostatnią pielgrzymkę do domu Ojca wymaga od Mistrza porzucenia swojej ziemskiej ojczyzny, swojego rodzinnego domu i krewnych. Jezus pokazuje swoim uczniom, jak wielkie znaczenie ma dla Niego więź z Ojcem, a pośrednio, jak wielkie znaczenie ma dla Niego dom Boży, do którego pielgrzymuje przez większą część swojej działalności publicznej (Łk 9, 51 - 19, 28). Nie jest więc niczym dziwnym, że pierwszą czynnością, którą Jezus wykonał po zakończeniu swojej pielgrzymki do Jerozolimy, było wejście do świątyni i oczyszczenie jej z bezczeszczonej ją obecności sprzedawców i bankierów (Łk 19, 45-46)²⁶.

W Nowym Testamencie nawet życie ludu Bożego jawi się jako prawdziwa pielgrzymka eschatologiczna (2 Kor 5, 6-7; Hbr 13, 14). Pielgrzymka ta jest również wyjściem kierowanym przez Jezusa (Dz 3, 15; 5, 31; Hbr 2, 10), którego celem są rzeczywistości duchowe: góra Syjon, Jerozolima, zgromadzenie pierworodnych, którzy są zapisani w niebie (Hbr 12, 22-23) oraz świątynia, którą jest Pan Bóg wszechmogący i Baranek (Ap 21, 22-26)²⁷.

W Liście do Hebrajczyków opisano życie chrześcijańskie za pomocą obrazów pielgrzymki bohaterów wiary, którzy podjęli wędrówkę, ufając Bogu. Abraham okazał posłuszeństwo Bogu, wyruszając do ziemi, którą miał objąć w posiadanie, i do miasta, którego architektem i budowniczym jest sam Bóg (Hbr 11, 8-10). Jego potomkowie pomarli w wierze, uznawszy siebie za gości i pielgrzymów na tej ziemi, oraz dążyli do lepszej, niebiańskiej ojczyzny (Hbr 11, 13-16). Mając przed oczyma takie dziedzictwo i taki wzór do naśladowania, chrześcijanie powinni, odłożywszy wszelki ciężar, zmierzać ku celowi, którym nie jest ziemski Syjon, ale miasto Boga żyjącego, niebieskiego

²⁵ M. Mikołajczak, *Teologia świątyni w Ewangelii św. Marka*, Poznań 2004, s. 25-26; W. Chrostowski, *Pielgrzymka w Biblii...*, kol. 484.

²⁶ F. Mickiewicz, *Ewangelia według św. Łukasza*, s. 514-515. Zob. K. Mielcarek, *IEROUSALHM IEROSOLUMA. Starotestamentowe i hellenistyczne korzenie Łukaszeckiego obrazu świętego miasta w świetle onomastyki greckiej*, Lublin 2008, s. 32-70.

²⁷ A. George, *Pielgrzymka...*, s. 662.

Jeruzalem (Hbr 12, 1.22)²⁸. W 1. Liście św. Piotra jego autor przypomina adresatom, wyobcowanym ze swojego środowiska i prześladowanym, że są pielgrzymami i przybyszami, którzy przebywają na wygnaniu podobnym do wygnania ludu Izraela (1 P 1, 17; 2, 11)²⁹.

Pielgrzymowanie jawi się w Biblii jako jeden z najważniejszych aktów religijnych Izraela. Od czasów patriarchów kształtowało się ono wokół miejsc objawiania się Boga, aby w miarę uformowania się instytucji świątynnej skupić się ostatecznie i wyłącznie na wybranym przez Niego sanktuarium jerozolimskim. Choć doświadczenie to posiada wymiar osobisty i jednostkowy, to jego głównym celem jest gromadzenie się ludu przed Bogiem oraz pogłębianie świadomości wspólnoty zbawionych. Pielgrzymowanie łączy tradycje Starego i Nowego Testamentu, objawiając się jako wielka parabola dziejów zbawienia, której jeden łuk opiera się o historię Abrahama i jego potomków, a drugi niknie w oczekiwaniu rzeczywistości nowego nieba i nowej ziemi.

²⁸ *Pielgrzymka*, w: L. Ryken, J.C. Wilhoit, t. Longman III..., s. 683.

²⁹ W. Chrostowski, *Pielgrzymka w Biblii...*, kol. 485.